

Česko-lužický věstník

Ročník XVI
Číslo 3 / březen 2006

Lubosć

*Lubosć je štom žiwjenja,
wěčnje zeleny a mlódny,
wichory jom' nješkodža;
je čim bóle tehdy plódný
a će zbóžnje wokřewi,
hdyž će wšitko wopuści.*

*Láska, to je strom žiwota,
věčně zelený a mladý,
neškodí mu vichřice;
tím více ten strom plodí
a šťastně tě osvěží,
když tě všechno opustí.*

Epigram Handrije Zejlera
z Pátovy Čitanky
(Praha 1920)
přeložil Radek Čermák.

ČESKO-LUŽICKÝ SEMINÁŘ (5.2) Česko-lužické styky v 1. polovině 19. století Petr Piša

3. Lužickosrbské národní obrození

18. století patří do období v sorabistické literatuře tradičně nazývaného národní ustrnulost. Četnost vydávané literatury v lužickosrbském jazyce byla velmi nízká, téměř všechny knihy byly pouze náboženského rázu a často se jednalo o otrocké překlady kázání, duchovních písní atd. z němčiny,²² překlady neznámkou pocházely od osob, které lužickou srbsčinu ani dokonale neovládaly. V Lužici tehdy existovaly tři různé literatury, psané různými dialekty a odlišným pravopisem: evangelická hornolužická literatura, katolická hornolužická literatura a literatura dolnolužická. Toto rozdělení přetrvalo i do 19. století.

Místem teologických studií evangelických Srbů bylo Lipsko. Zde roku 1716 šest studentů založilo sdružení Serbske přédarske towarstwo, které mělo pěstovat lužickou srbsčinu. Na jeho půdě dochází k prvním pokusům o světskou poezii, jazykovědné přednášky i tvorbu rukopisných časopisů. Spolek byl aktivní především při výročí svého padesátiletého trvání roku 1766. Byli však do něj přijímáni jak Lužičtí Srbové, tak Němci pocházející z Lužice (kteří jevíli zájem o lužickosrbský jazyk). Později ale začal počet Němců převažovat a stávalo se, že byli členy spolku pou-

22) Důsledně byl například překládán německý určitý člen. To i později mátló české obrozence, kteří se domnívali, že se tak mluví i v lidovém jazyce (srovnej níže text o Dobrovském a Šafaříkovi).

Zámek v Zaháni, snímek Miloše Malce

ze samí Němci. Proto sdružení ztratilo národně povzbuzovací význam. K určitému oživení literatury a národního života dochází od 60. let 18. století pod vlivem německého osvícenství. V letech 1766–7 vyšly tři německé knihy, zabývající se historií, popřípadě i jazykem Lužických Srbů.²³ Začala být vydávána vlastivědná tvorba (Jan Hórcanskí) a ojedinele i světská poezie (Handrij Ruska). Prakticky všichni autoři tohoto období však byli přesvědčeni o nevyhnutelném zániku lužickosrbského národa a jazyka a tímto pesimismem jsou prodchnuta i jejich díla.²⁴

Od poslední čtvrtiny 19. století působila v Lužici skupina duchovních, vychovaných v duchu josefínského osvícenství. Členové této skupiny, jejímž hlavním představitelem byl budyšínský katolický biskup Franc Jurij Lok, se snažili zachovat srbskou řeč a národnost podporováním lužickosrbské výuky na školách apod. Jejich práce, vykonávané bez velké odezvy, však kýžené výsledky nepřinášela.

Roku 1790 byl učiněn první pokus o lužickosrbský tištěný časopis, který nesl název *Měsačne pismo k rozwučenju a k wokřewjenju*, byl však po prvním čísle zakázán. Roku 1806 vydal August Theodor Rudolf Mjeń *Dichterlied/Rěčerski Kěrluš*, což je původní báseň, oslavující lužickosrbskou řeč a zatracující její potlačovatele, a překlad ukázek Klopstockovy *Messyady*. Autorem obou byl otec Rudolfa Mjenje Jurij (†1785), jenž dílo napsal již roku 1767. Chtěl jím dokázat bohatost lužické řeči, která se může měřit s jinými jazyky.

Roku 1809 začal vycházet v Budyšině srbsky psaný časopis *Serbski Powědar a Kurěr* (název se vícekrát změnil). Jeho vydavatelem a nejspíše jediným autorem byl Jan Bohuchwał Dejka, vyučený tesař, který během své cesty „na vandr“ zavítal i do Prahy a byl ovlivněn zdejším národním hnutím. Roku 1812 byl časopis zakázán.

O dvě léta později (1814) založili lipští studenti Handrij Lubjenski a Bjedrich August Klin spolek Sorabija, což byl čistě srbský odbor Serbskeho přédarskeho towarstwa. Lubjenski poté v Lužici vydával množství náboženských knih, mimo jiné Bibli ve zrevidovaném překladu. Sestavoval také mluvnici a slovník hornolužického jazyka, ty však zůstaly v rukopise. Lubjenski však byl ještě přesvědčen o nevyhnutelném zániku lužickosrbského národa. Na katolické straně plnil obdobnou úlohu (vydávání náboženských knih) Bosćan Tecelin Mět.

Od poloviny 20. let pozvedl národní činnost v Lužici Handrij Zejler. Ten byl během studií v Lipsku ovlivněn Bosňanem Šimou Milutiničem, dále Fr. Palackým a prostřednictvím korespondence Fr. L. Čelakovským. Roku 1830 vydal Zejler mluvnici *Kurzgefasste grammatik der Sorben-Wendischen Sprache nach dem Budissiner Dialekte* a věnoval se poté básnické činnosti. Úspěchem pro národní snahy Lužických Srbů byl také saský školský zákon z roku 1835, ve kterém se uzákonilo alespoň částečné právo Srbů na výuku v mateřském jazyce.

Hlavním představitelem lužickosrbského národního obrození se stal posléze Jan Arnošt Smoler. Ten roku 1832 založil neformální studentský kroužek pro výuku srbskému jazyku, který se roku 1839 přetvořil v gymnaziální spolek *Societas Slavica Budissinensis*, rozvíjející styky s dalšími Slovany. Roku 1839 byl též založen lužickosrbský spolek na budyšínském učitelském semináři. Od roku 1836 studoval J. A. Smoler ve Vratislavi, kde se dostal roku 1838 pod vliv Jana Evangelisty Purkyně. S jeho pomocí provedl reformu hornolužického pravopisu, založenou na analogickém způsobu. Smoler sbíral během svých prázdninových pobytů lužické národní písně, které vydal v letech 1841–43 (spolu s L. Hauptem) v monumentálním dvousvazkovém díle *Volklieder der Wenden in der Ober- und Nieder-Lausitz – Pjesnički hórnič a delnych Lužickich Serbow*.

Na katolické straně zároveň se Smolerem začal působit Jan Pětr Jordan,²⁵ který od konce 30. let publikoval zprávy o Lužici v slavistickém časopise *Ost und West*. Roku 1841 vydal v Praze mluvnici *Grammatik der wendisch-sorbischen Sprache in der Oberlausitz, nach dem Systeme Dobrovský's abgefasst* a roku 1842 vydával lužickosrbský časopis *Jutnička* (název v originálním pravopise zní *Jutrníčžka*). Ten však ještě téhož roku zanikl (jeho pravopis totiž byl kompromisem mezi starým a novým, analogickým způsobem, a nevyhovoval tak ani lidu, ani rodící se inteligenci). Poté začal vydávat Handrij Zejler *Tydzenskou nowinu*, určenou pro lid (tištěnou starým pravopisem). Jordan pak vydal 2 čísla časopisu *Serbska Jutnička*, zamýšleného pouze pro inteligenci, pro malý odbyt ale ve vydávání nepokračoval.

Jordan žil od roku 1842 v Lipsku a jeho další činnost byla prodchnuta panslavistickou ideou (vydával např. německy psaný časopis *Jahrbücher für slawische Literatur, Kunst und Wissenschaft*). V Lužici byl mezitím roku 1845 z podnětu Smolera (po vzoru českých besed, které Smoler poznal při své návštěvě Čech roku 1843) uspořádán koncert sboru lužickosrbských učitelů. Jeho hlavními organizátory byli Handrij Zejler a mla-

dý hudebník K. A. Kocor, od nichž pocházela též většina textů, resp. jejich zhudebnění. Koncerty se poté každoročně opakovaly (až do roku 1851).

Roku 1845 se také začalo jednat o zřízení lužickosrbské matice po vzoru Matice české. Jak bude níže uvedeno, tuto myšlenku řadil Lužičanům například už Jan Kollár roku 1839; J. E. Purkyně a Fr. L. Čelakovský tento záměr probírali se Smolerem během jeho studií ve Vratislavi. K definitivnímu založení Mačicy Serbskeje²⁶ došlo v dubnu 1847, od následujícího roku začal vycházet časopis *Mačicy Serbskeje*. Jak bude podrobněji rozvedeno dále, roku 1846 byl založen v pražském Lužickém semináři lužickosrbský studentský spolek *Serbowka*.

Veškeré uvedené pokroky se odehrály v Horní Lužici. Situace v Dolní Lužici byla přes úsilí Smolera a dalších v podstatě stejná jako v 18. století.

Stejně jako v jiných zemích a u jiných národů, velký rozvoj národního uvědomění Lužických Srbů nastal v letech 1848–9. Došlo k zakládání mnohých spolků i dalších novin a časopisů (dokonce i v Dolní Lužici začal vycházet *Bramborski Serbski Casnik*, podnět mu však dala německá vrchnost). Jan Pětr Jordan se v Praze účastnil příprav Slovanského sjezdu a byl přítomen i během jeho průběhu (účastnil se jej ale pouze za svou osobu, ne jako oficiální zástupce Lužických Srbů). V Lužici došlo k tvorbě petice k saské vládě (tuto petici sestavila srbská inteligence, existovaly také pokusy o petice z řad rolnictva), která obsahovala pouze umírněné jazykové požadavky. V květnu 1849 během revoluce v Drážďanech zůstali Srbové jako jediní loajální k saskému králi. Teprve poté byly schváleny některé požadavky srbské petice a jako odměnu za věrnost se saský korunní princ Albert učil v Budyšině u Smolera lužické srbštině.

4. Vztahy českých obrozenců s Lužickými Srby

4.1 Josef Dobrovský

Lužičtí Srbové byli první slovanský národ, který český osvícenský filolog a historik, zakladatel moderní slavistiky Josef Dobrovský (1753–1829) osobně poznal, a národ, se kterým se po celý život stýkal. Za svých teologických studií v Praze v letech 1771–1772 a 1773–1776 se Dobrovský spřátelil se svými lužickosrbskými spolužáky Francem Jurijem Lokem, Mikławšem Fulkem a Jakubem Žurem. Od nich nebo i od svého profesora K. H. Seibta se dozvěděl o Lužickém semináři, do kterého začal docházet. Roku 1777 byl Dobrovský jmenován profesorem hebrejštiny v Lužickém semináři.²⁷ I později zůstal J. Dobrovský v kontaktu s Lužickým seminářem a také se svými přáteli, navrátilivšími se do Lužice. Udržoval rozsáhlou korespondenci především s Jakubem Žurem, od roku 1785 kaplanem v Budyšině.²⁸ Díky stykům s J. Žurem, popřípadě F. J. Lokem získával Dobrovský knihy pro své studium lužickosrbského jazyka (nejprve – r. 1778 – lužickosrbský překlad Bible, poté též gramatiky lužické srbštiny). Od roku 1796 náležel přímý dohled nad Lužickým seminářem F. J. Lokovi, který byl zvolen budyšínským děkanem (později biskupem). Lok měl podíl na tom, že od roku 1797 začal Josef Dobrovský pravidelně docházet do Lužického semináře na tzv. slovanská kolegia, při nichž chovance semináře každou neděli vyučoval slovanským jazykům i přímo lužické srbštině.²⁹

Roku 1789 Dobrovský přijal nabídku ke vzájemnému dopisování od Karla Gottloba Antona (o něm viz v předchozím čísle). Korespondence

23) GEORG KÖRNER, *Philologisch-kritische Abhandlungen von den Wendischen Sprache und ihrem Nutzen in den Wissenschaften, Leipzig 1766; Kurzer Entwurf einer oberlausitz-wendischen Kirchengeschichte...*, Bautzen-Görlitz 1767; CHRISTIAN KNAUTH, *Derer Oberlausitzer Sorbenwenden umständliche Kirchengeschichte*, Görlitz 1767.

24) Jan Hórcanskí vydal roku 1782 anonymně spis *Gedanken über die Sprache der Wenden in der Oberlausitz*, dokazující bohatost lužickosrbského jazyka. V něm otevřeně hovoří o postupující germanizaci Lužických Srbů a o tom, že i jejich poslední zbytek se poněkud přetvořil v Němce.

25) V literatuře (především starší) se jeho jméno objevuje i pod názvem Jórdan. Forma Jordan snad pochází z německé podoby jeho jména, kterou asi užíval během svého života častěji. V souladu se *Serbskim biografiskim stownikom* se držím v celé práci podoby Jordan.

26) V češtině ponecháván název Mačica Serbska, popřípadě překládáno jako Matice Srbská, Matice Lužickosrbská. V práci se držím originálního pojmenování, skloňuji jej podle lužickosrbských gramatických pravidel.

27) ZEIL (1967a), s. 59.

28) WILHELM ZEIL, *Der Briefwechsel Jakob Žurs und Franc Jurij Loks mit Josef Dobrovský (1778–1797)*, *Lětopis B*, 15, 1968, č. 1, s. 67–93, dále ZEIL (1967a), s. 59–64.

29) Dobrovského pravidelné nedělní návštěvy v semináři jsou doloženy poprvé v dopise Dobrovského Zlobickému (A. PATERA, *Korespondence Josefa Dobrovského 3. – Vzájemné dopisy Josefa Dobrovského a Josefa Valentina Zlobického z let 1781–1807*, Praha 1908, s. 108) z 2. 2. 1797. V PÁTA (1937a) je dopis datován chybně 26. 4. 1791. Viz též ZEIL (1957b), s. 13, ZEIL (1967a), s. 53–4.

probíhala v rychlém sledu do roku 1790, poté poněkud řídkěji do roku 1797. Jeden dopis napsal Anton Dobrovskému ještě roku 1801. Celkem se zachovalo 10 Dobrovského a 11 Antonových listů.³⁰ Dobrovský pokládal Antonovi řadu otázek ohledně lužickosrbšského jazyka i dění v Lužici. Anton však lužickosrbšsky dokonale neuměl, na mnohé Dobrovského dotazy tak nemohl odpovědět (někdy spíše Dobrovský Antonovi ukazoval správnou cestu ke studiu lužickosrbšského jazyka). V korespondenci se probírala otázka slovanské fonetiky, původu Slovanů aj. Anton navrhoval vydávat v němčině nebo latině slavistický časopis, k tomuto tématu se vracel téměř v každém dopise.

K dopisu Antonovi z 21. 8. 1797 přiložil Dobrovský výtisk svých *Literárních zpráv*³¹ obsahující porovnání ruské a české řeči na základě petrohradského *Srovnávacího slovníku všech nářečí*. Žádal Antona, aby nějaký dobrý znalec hornolužické srbštiny připojil podle čísel tam uvedených též hornolužická slova. Požadoval výslovně jen slova běžně užívaná, žádné novotvary. Tento hornolužický slovníček byl skutečně sestaven a odeslán Dobrovskému, zachoval se v jeho pozůstalosti. Sepsal jej snad Antonův přítel J. Hórčanski anebo kanovník M. Fulk.³² O týden dříve, 14. 8. 1797, napsal Dobrovský ze stejného důvodu dolnolužickému pastoru Janu Bjedrichu Frycovi, jenž nedlouho předtím vydal lužickosrbšský překlad Starého zákona. Dobrovský jej v dopise za tento překlad vcelku chválil, psal dále o příbuznosti Lužičanů a Čechů, a konečně prosil o zhotovení seznamu dolnolužických slov. Fryco jej vyhotovil a zaslal Dobrovskému 30. 1. 1798.³³ Zároveň připojil opis své dolnolužické mluvnice,³⁴ o jejímž vydání uvažoval, a žádal o poskytnutí finanční podpory k tomuto účelu. Dobrovský mu v listu z 16. 8. stejného roku poskytl 4 dukáty; v případě, že by k tisku mluvnice nedošlo (opravdu se tak stalo kvůli malému odbytu dolnolužických knih), měl Fryco poslat Dobrovskému několik výtisků Starého zákona.³⁵

Dobrovský si v korespondenci opakovaně stěžoval na nedostatky lužické řeči a na její bídný pravopis. Odsuzoval například pochybené kladení členu v lužické srbštině, v čemž rozpoznával vliv němčiny.³⁶ Nejvíce tvrdý vůči lužické řeči byl v dopise J. V. Zlobickému 15. 2. 1798, kde prohlásil: „Je to nemotorná a zhyzděná řeč, za kterou by se Čechové a Moravané styděli.“³⁷ Někdy, snad v záchvatech své nastupující duševní choroby, se Dobrovský v dopisech vyjadřoval nad osudem Lužice. Antonovi psal o brzkém vrácení Lužice k Čechám³⁸ a Durychovi, že Sas ztratí Lužici.³⁹ V prvním dopise Frycovi pak Dobrovský nařká nad nejednotností slovanských pravopisů. K jejich sjednocení by došlo nejsnáze, pokud by byli všichni Slované spojeni v jednom státě – snad se tak jednoho dne vlivem prozřetelnosti stane.⁴⁰

Josef Dobrovský zprvu lužickou řeč nepokládal za samostatný jazyk (resp. slovanské nářečí) – podle něj byly horní i dolní lužičtina pouze směsicí češtiny a polštiny. V tomto duchu se vyjádřil i v prvním vydání *Geschichte der böhmischen Sprache und Literatur* z roku 1792.⁴¹ Později však začal pokládat lužickou srbštinu za samostatný slovanský jazyk a dříve než své studium lužické srbštiny někdy kolem roku 1798 zakončil, rozpoznal v lužické srbštině a jejích nářečích dvě samostatné slovanské řeči. Tak se o ní vyjadřoval ve všech svých dalších dílech,⁴² zejména ve 2. vydání *Geschichte der böhmischen Sprache und Literatur* z roku 1818, z něhož pak čerpali další čeští slavisté, jako např. P. J. Šafařík.

I poté, co zakončil načas své studia lužické srbštiny, zůstal Josef Dobrovský v pravidelném kontaktu s pražským Lužickým seminářem. Zdejšími studentům také věnoval jak různé knihy, pojednávající o Lužici nebo Slovanech, tak své vlastní práce. Příležitostně se o Lužických Srbech vyjadřoval ve svých pracích nebo v korespondenci se svými přáteli. Zejména slovinského slavistu Jerneje Kopitara svými informacemi o lužickosrbšském jazyku natolik zaujal, že ten po něm začal žádat lužické knihy.⁴³ V souvislosti s prací na všeobecné slovanské mluvnici začal Dobrovský lužickou srbštinu znovu studovat⁴⁴ (v lužickosrbšském jazyce jsou zachovány gramatické jevy, v jiných slovanských jazycích vymizely). V této době si Dobrovský dopisoval s budyšínským kanovníkem Mikławšem Fulkem, který Dobrovského zpravoval o nových dílech lužickosrbšských spisovatelů i o stále se horšící národnostní situaci v Lužici.⁴⁵

Svých znalostí o lužickém dění využil Dobrovský při několika zmínkách v časopisech Slavín (1806) a Slovanka, vydávaném v letech 1814–1815. Zde psal o Tecelinu Mětovi a jeho pracích i o vydání Rěčerského křeluše Jurije Mjenje, ukazujícím výrazové možnosti lužickosrbšské řeči.⁴⁶ V 1. ročníku Slovanky otiskl též článek *Die Wenden um Muskau* (pojednávající o Lužických Srbech z okolí Mužakowa) z Leskeovy *Reise durch Sachsen* z roku 1785.⁴⁷ V časopise otiskl i část předmluvy z Hennigova netištěného slovníku zbytků jazyka Polabských

Slovanů (*Vocabularium vendicum*) s připojením poznámek srovnávajících a vykládajících jednotlivá slova.⁴⁸

Již Anton roku 1792⁴⁹ a poté M. Fulk ve svém dopise z roku 1816 zvali Dobrovského, aby osobně navštívil Lužici. Dobrovský o tom uvažoval, chtěl si totiž mj. prohlédnout lužické knihovny (zvláště v Budyšíně, kde se údajně měl nalézat vzácný Husův rukopis) i učinit na místě některé jazykové poznámky pro své hodiny v Lužickém semináři. Když v únoru 1819 navštívil Prahu polský slavista Michal Bobrowski, Dobrovský jej vyzval, aby se spolu do Lužice v květnu 1822 vydali. Bobrowski cestu vskutku podnikl, z účasti Dobrovského však nakonec sešlo.⁵⁰ Na cestu do Lužice se tak Dobrovský vydal až 1. 6. 1825.⁵¹ V Budyšíně se usídlil u biskupa Loka a pustil se do studia lužické srbštiny. Ve volných chvílích podnikal různé procházky a údajně též léčil chudé lidi.⁵² Od poloviny srp-

30) Přetiskli je J. L. HAUPT v Neues Lausitzisches Magazin, 1841, s. 45–56 a V. HANKA tamtéž 1843, s. 193–218, znovu pak KRBEK, MICHÁLKOVÁ (1959). O korespondenci v PÁTA (1929a), s. 261–3, PÁTA (1929b), s. 11–15, BRANDL (1883), s. 70–71. Jeden dopis Antona Dobrovskému, v korespondenci zmiňovaný, se nedochoval.

31) JOSEF DOBROVSKÝ, *Litterarische Nachrichten von einer (...) Reise nach Schweden und Russland*, Praha 1796.

32) Vytiskl byl v PÁTA (1929b), s. 73–77 (srovnej též poznámku tamtéž na str. 63–4).

33) Otisknut byl v PÁTA (1929b), s. 63–73. Z přípisu cenzora a svolení k tisku vyplývá, že měl být roku 1806 vytištěn (srovnej poznámku tamtéž).

34) Naprosto chybná je poznámka v FASKA (1999), s. 328, že uvedenou mluvnici (nebo výtah z ní) poskytl Fryco Dobrovskému pro jeho dílo *Geschichte der slawischen Sprache und Literatur nach allen Mundarten*, vyšlé 1826. Uvedené dílo (sepsané 30 let po korespondenci Fryca s Dobrovským) nenapsal J. Dobrovský, ale P. J. Šafařík. – Rukopis uvedený Frycovou mluvnice byl později poskytnut Lužickému semináři (srovnej ZMEŠKAL (1931), č. 728). Znal jej HÖRNIK (1856), s. 79, který se však domníval, že jej Dobrovský získal během své pozdější cesty po Lužici.

35) Dopisy Dobrovského Frycovi (Frycův dopis se nedochoval) vytiskl v J. A. SMOLER v Centrallblatt für slawische Literatur und Bibliographie 1868, s. 45–6; dále vytištěny v J. E. SMOLER, *Dwaj listy J. Dobrovského na duchowneho J. F. Fryca, Lužičan 1875*, ADOLF ČERNÝ, *Různé listy o Lužici*, Praha 1894, V. JAGIČ, *Neue Briefe von Dobrovsky, Kopitar und anderen Süd- und Westslaven*, Berlin 1897, V. JAGIČ, *Novyja pis'ma...*, s. 624–628, PÁTA (1929b), s. 37–42. V českém překladu (v částečně zkrácené verzi) otištěny také v NOVOTNÁK (1945), s. 38–40. Viz též J. MLYNK, *Josef Dobrovský a Jan Bjedrich Fryco*, Nowa Doba 1959, příl. Předženek, č. 1.

36) List Dobrovského Durychovi 7. 9. 1788 (A. PATERA, *Korespondence Josefa Dobrovského 1. – Vzájemné dopisy Josefa Dobrovského a F. Durycha z let 1778–1800*, Praha 1895, s. 81).

37) A. PATERA, *Korespondence Josefa Dobrovského 3. – Vzájemné dopisy Josefa Dobrovského a Josefa Valentina Zlobického z let 1781–1807*, Praha 1908, s. 122. Citovaná věta je v dopise napsána česky, ačkoli zbytek listu psal Dobrovský německy.

38) „Ohnedieß kommt die Lausitz wiederum und zwar bald an Böhmen“ – v dopise z 6. 12. 1795. KRBEK, MICHÁLKOVÁ (1959), s. 48, BRANDL (1883), s. 91.

39) „Amittet Saxo Lusatiam“ – v dopise z 24. 1. 1813, 7. 1. 1814 a 9. 6. 1816, které byly otištěny v PÁTA (1929a), s. 272–4 a PÁTA (1929b), s. 43–48. O korespondenci též ZEIL (1967a), s. 66–68.

40) Z tohoto díla citoval už dříve Dobrovský v dopise Kopitarovi 5. 6. 1810 (V. JAGIČ, *Novyja Pis'ma...*, s. 153).

41) Slovanka I, s. 144 a n. Viz též PÁTA (1929a), s. 265, PÁTA (1929b), s. 18, PÁTA (1937a), s. 249–250.

42) HAVRÁNEK (1953), s. 100.

43) V souvislosti s Dobrovského cestou do Švédska a Ruska. KRBEK, MICHÁLKOVÁ (1959), s. 45.

44) V. A. FRANCEV, *Pol'skoje slavianověděnije konca 18. i pervoj čverti 19. v.*, Praha 1906, s. 316 a n., PÁTA (1929a), s. 267, PÁTA (1929b), s. 22, ZEIL (1967a), s. 72–3, 75. Dobrovský poté svou cestu plánoval na rok 1823 (psal o tom Kopitarovi 11. 4. 1823), ale ani tehdy se nakonec neuskutečnila.

45) V dopise Kopitarovi 31. 5. 1825 (V. JAGIČ, *Novyja Pis'ma...*, s. 520) Dobrovský sděluje, že zítra odjíždí do Lužice. O Dobrovského lužické cestě viz PÁTA (1929a), s. 267–8, PÁTA (1929b), s. 23–25, BRANDL (1883), s. 226–7, LEBEDA (1979), s. 79–80, ZEIL (1967a), s. 76–80.

46) Dobrovský Kopitarovi 17. 8. 1825. – Dobrovskému se během cesty do Lužice dostal do rukou opis obrany Bernarda Bolzana v procesech s ním vedených. Dobrovský týž den (17. 8.) napsal dopis pražskému arcibiskupovi, v němž mimo jiné pohrozil, že nechá vydat Bolzanovu obranu v Lužici tiskem. Další list odeslal v této věci císařovu zpravodníkovi Frintovi. Těmito dopisy Dobrovský dosáhl toho, že byl Bolzano zproštěn obvinění (LOUŽIL (1978), s. 160–161, BRANDL (1883), s. 227), ZEIL (1967a), s. 128–130, ZEIL (1967b), s. 14–15, E. WINTER, *Dobrovský und das Domstift von St. Peter in Bautzen*, Zeitschrift für Slawistik 1956.

na pak cestoval v doprovodu tří srbských mladíků po Lužici (zajel do Dolní Lužice, poté navštívil např. Marijnu Hwězdu, Zhořelec, Žitavu). Zpět do Čech se Dobrovský vrátil v polovině října. Celkově Dobrovského výtěžek v podobě knížek či opisů rukopisů nebyl příliš velký (Husův rukopis hledal marně), získal však zajisté množství jazykových poznatků a navázal osobní kontakty s lužickými osobnostmi.

S některými z těchto osob Dobrovský po příjezdu do Čech udržoval korespondenci. Zhořeleckému sekretáři J. G. Neumannovi poděkoval dopisem z 22. 7. 1826 za služby prokázané během lužického pobytu. Český rodák **Tadeáš Kryštof Pacák** (1786–1838), který působil od roku 1818 v lužickém klášteře Marijina Hwězda, kde pracoval na rukopisném německo-srbském slovníku (zpracováván podle Dobrovského českého slovníku) a rukopisné hornosrbské mluvnici, odeslal Dobrovskému v nedatovaném dopise⁵³ již hotovou polovinu svého slovníku. Krátký lístek napsal v té době J. Dobrovskému i biskup F. J. Lok.⁵⁴

Když roku 1826 pobýval v Praze polský slavista A. Kucharski, účastnil se též Dobrovského cvičení v Lužickém semináři. Na jeho vyzvání poté podnikl cestu po Lužici, během níž mimo jiné odevzdal Dobrovskému dopis a několik knih pastoru Handriji Lubjenskému, jenž na něj odpověděl listem z 30. 10. 1826.⁵⁵ Zde podává zprávy o své literární činnosti a zodpovídá některé Dobrovského jazykovědné dotazy. V dopise se zmiňuje o mladém nadějném studentu Handriji Zejlerovi, jenž tehdy studoval teologii v Lipsku. 14. 9. 1827 pak Zejler napsal Dobrovskému dopis,⁵⁶ v němž jej informuje o své dosavadní i plánované literární činnosti ve prospěch lužickosrbského národa (a vyjadřuje zde svou lásku k rodné zemi i ke všemu slovanskému). Žádal Dobrovského, aby se za něj přimluvil u biskupa F. J. Loka při snaze o získání podpory na další studia. Dobrovský bezpochyby vyhověl.

Již při své lužické cestě nebo dříve uvažoval Josef Dobrovský o sepsání mluvnice hornolužické srbštiny, kterou by mimo jiné užil při svých cvičeních v Lužickém semináři. V té době totiž žádná vyhovující tištěná mluvnice lužického jazyka neexistovala. Dobrovský zprvu chtěl, aby mluvnici sepsali lužičtí seminaristé pod jeho vedením, nakonec se rozhodl sepsat mluvnici sám a během psaní ji revidoval s lužickými studenty. O postupu

práce pravidelně informoval J. Kopitara,⁵⁷ kterému též melancholicky psal, že připravovaná mluvnice bude poslední, neboť kazatelé v Lužici raději káží německy. V práci pokračoval i během pobytu v Chudenicích v létě 1828. Tehdy⁵⁸ odhadoval, že do zimy bude mluvnice hotova. Během chudenickeho pobytu (12. 8. 1828) také napsal dopis představenému Lužického semináře Fr. Příhonskému, kde žádá o výklad nebo překlad neznámých lužických slov a dožaduje se dodání některých knih.⁵⁹ S narysem mluvnice byl tehdy Dobrovský nejspíš hotov a piloval některé detaily. V záchvatu duševní choroby však svou mluvnici Dobrovský zničil.⁶⁰

Dobrovského vliv se odráží ve vydání mluvnice lužickosrbského jazyka H. Zjemlerem (s využitím rukopisného díla Lubjenského) „Kurzgefasste Grammatik der Sorben-Wendischen Sprache nach dem Budissiner Dialekte“ z roku 1830 a „Grammatik der wendisch-sorbischen Sprache in der Oberlausitz, nach dem Systeme Dobrovský's abgefasst“ J. P. Jordanem z roku 1841: obě jsou založeny na české mluvnici Josefa Dobrovského.⁶

53) Jedná se o odpověď na nedochovaný Dobrovského dopis, pochází nejspíš z 2. poloviny roku 1826. Dopis otiskl PÁTA (1929a), s. 275–6, přetisk též v PÁTA (1929b), s. 46–48, zde ale nedopatřením schází posledních několik vět listu. O Pacákovi MICHAŁ HÓRNIK, Tadej Pacak a jeho slovník, Časopis Maćicy Serbskeje 13, 1860, s. 49–50.

54) Datován je 5. 5. 1827, byl otištěn v PÁTA (1929a), s. 276, PÁTA (1929b), s. 54–55, E. WINTER, Neues über Dobrovsky, 1941.

55) Otištěn v PÁTA (1923), s. 32–34, PÁTA (1929b), s. 50–54. Dobrovský se snad spojil s Lubjenským proto, aby získal materiál pro recenzi Šafaříkových Geschichte der slawischen Sprache und Literatur (viz dále). Josef Páta se domníval, že dopis je zachovaným zlomkem větší korespondence, důkazy však pro toto tvrzení nejsou.

56) Otištěn v Josef PÁTA, Handrij Zejler a jeho styky s Čechy a Slováký, Časopis Národního musea 1923, s. 157–158, PÁTA (1929b), s. 55–57. Viz též PÁTA (1937a), s. 127–8.

57) Viz PÁTA (1929a), s. 268–9, PÁTA (1929b), s. 26–27.

58) V dopise Kopitarovi 28. 7. 1828, V. JAGIĆ, Novyja Pis´ma..., s. 616.

59) Dopis otiskl J. Volf v Česko-lužickém věstníku 1928, s. 16, PÁTA (1929b), s. 58–60, E. WINTER, Neues über Dobrovsky, 1941.

60) O tom BRANDL (1883), s. 260, NOVOTNÁK (1945), s. 41. Někteří autoři, ZEIL (1967a), s. 81, jsou k této verzi poněkud skeptičtí. Popírá ale nervovou chorobu Dobrovského nebo stav práce na lužické mluvnici, jak činí LEBEDA (2004), s. 12–13, však považují za spekulativní.

61) Vliv Dobrovského děl na tyto mluvnice podrobně rozebrala WÖLKE (2003).

NOVINY

foto račk

Připomínka výročí Michala Bjedricha v Praze

Dne 27. prosince 2005 se ve valašské kavárně U fřgála v pražských Košířích konal komorní literární večer pořádaný Společností přátel Lužice, na němž jsme si připomněli výročí narození pozapomenutého lužickosrbského básníka Michala Bjedricha (1855–1876). Večerem provázal Radek Čermák, který uvítal přítomné, pronesl krátkou informaci o básnickově životě a díle a posléze recitoval několik z jeho básní v originále a v českém překladu Václava Daňka. Čermák označil Michala Bjedricha, který tvořil v krátkém období mezi úmrtím Handrije Zejlera a vystoupením Jakuba Barta-Čišinského, za největšího lužickosrbského básníka své doby, srovnatelného s K. H. Máchou jak básnickým slohem a nábojem básní, tak údělem krátkého života. Vedle básní zazněl i český překlad Bjedrichovy prózy Jězora a wutroba člowjeka

(Z. Bláhová-Sklenářová). Lyrickou náladu večera dokresloval hudební doprovod kytaristky Hany Baarové. Účastníci se po skončení programu přesunuli k budově Lužického semináře, kde za Michala Bjedricha zapálili svíčku. zbs

Spolupořadatelem akce byl na rok v Praze pod dojmem schadžowanky obnovený spolek Serbowka jako neformální spolek studentů sorabistiky. Cílem spolku je pěstovat lužickou srbštinu, kritické myšlení a podporovat pražskou sorabistiku na veřejnosti. K tomu patří i sorabistická nástěnka na FF UK. Spolek bude pracovat jeden rok, než dojde podle všeho k celkové transformaci pražské slavistiky a tím i ke konci samostatných slavistických oborů. Nás studenty k tomu vedlo to, že v Lužici je mnohdy pražská sorabistika ignorována. Radek Čermák

foto ČTK

Nestává se často, aby se příslušník menšiny stal horkým kandidátem na hlavu státu. Kromě Napoleona bychom spíše těžko pátrali v paměti. Podářilo se to v Polsku letos na podzim (severnímu) Kašubovi Donaldu Tuskovu. račk

Rozumět dějinám

Zdeněk Beneš a kol. – Gallery 2002, 304 s.

S časovou prodlevou bychom chtěli upozornit na knihu *Rozumět dějinám*, kterou vydalo nakladatelství Gallery pro Ministerstvo kultury České republiky. Výborná práce renomovaných historiků a právníků (Z. Beneš, D. Jančík, J. Kuklík ml., E. Kubů, V. Kural, R. Kvaček, V. Pavlíček aj.) přináší mimořádně ucelený a logický pohled na česko-německé vztahy na našem území v letech 1848–1948.

Čtenáře ČLV nepochybně zaujme kapitola *Porovnání právního postavení menšin v ČR se zahraničím* (str. 72–75). Autoři dokumentují, jak dobře byla ošetřena práva Němců, Maďarů, Poláků i ostatních v Masarykově republice a jak zarážející poměry vládly v jiných evropských zemích. Např. ani demokratická Francie neuznala existenci více než milionových menšin Bretonců a německy hovořících Alsanců, protože od Velké francouzské revoluce uznávala pouze práva individuální, nikoli kolektivní. Ve školství se jiný jazyk než francouzština nesměl používat. Ostatně tzv. přímé metody, kdy děti byly ve škole hned od první třídy vyučovány jediným povoleným státním jazykem a neslyšely tu ani slovo v mateřštině, užívali i v Nizozemsku, Španělsku, Maďarsku, Řecku i jinde. Velká Británie i USA národnostní menšiny jako subjekty práva dokonce neznaly. Tvrdý útlak zažívali Slovinci v Itálii, menšiny v Turecku, Albánii. Naopak nejpříznivější postoj vůči minoritám vládl kromě ČR i ve Finsku, Estonsku, Litvě a Lotyšsku.

Z velmocí meziválečného období mělo největší zájem o menšinovou politiku Německo. Je to pochopitelné, neboť Němců žilo za hranicemi obrovské množství. Zatímco navenek Německo vystupovalo v roli ochránce (nejenom německých) menšin, doma nikdy do praxe neuvedlo menšinový článek č. 113 své Výmarské ústavy. Autoři knihy zdůrazňují, že nejpostiženějšími byli Poláci (1,7 mil.) a Lužičtí Srbové (130 tisíc), jimž byla znemožňována výuka v rodném jazyce do té míry, že např. jen jedna třetina Lužických Srbů dovedla v rodném jazyce psát. Po nástupu nacistů k moci se pak menšiny staly zcela bezprávnými, zakázáno bylo dokonce i soukromé používání menšinových jazyků.

Všechny státy, na jejichž území menšiny žily, byly vázány mezinárodněprávními závazky pod dohledem Společnosti národů. V praxi ovšem také záleželo na společenské úrovni dané menšinové komunity. Zde jednoznačně nejschopnějšími byly menšiny německé.

Kapitola podává stručný nástin problematiky, která by zasluhovala zevrubnější zobecňující studii. Národnostní menšiny totiž bojují o své místo na slunci i ve století jedenadvacátém. **Vladislav Veselý**

Pokus o nestranné hodnocení knihy Slavista Josef Páta

Ivan Dorovský, Slavista Josef Páta. V nakladatelství František Šalé – Albert, Boskovic vydala v roce 2003 *Společnost přátel jižních Slovanů*.

Knihy je vlastně sborníkem z vědeckého zasedání konaného na FF MU v Brně v roce 2002.¹ Autory článků jsou prof. Ivan Dorovský (Osudy Josefa Páty ve dvacátém století, Život zasvěcený vědě), dr. Helena Ulbrechtová-Filipová (Josef Páta a Lužice), dr. Jiří Podařil (Josef Páta a Litomyšl) a prof. Jarmila Vrchotová-Pátová (Z jedné lidské paměti).

Nemá smysl takovéto knize vyčítat nějaké drobné nepřesnosti, proto se zaměřím pouze na základní hodnocení a výrazné klady a výtky, které vycházejí ze zevrubné četby knihy a záměrně jsou zveřejněny po delší době po nutném oproštění od jakýchkoliv emocí. Ivan Dorovský dobře rozvedl studii Jana Petra, která vyšla posmrtně v roce 1990,¹¹ opatřil rozsáhlým úvodem a rozepsal se o jednotlivých položkách Pátovy bibliografie a rozčlenil ji podle jednotlivých národních literatur.¹² V závěru výrazně rozšiřuje *Pátovo pojetí slovanství*. V úvodu zasadil Pátu i do kontextu brněnské slavistiky. Nejpřínosnější je část rozebírající bibliografii, je však pro článek velká škoda, že se prof. Dorovský nevěnoval Pátově sorabistické činnosti. Není proto divu, že I. Dorovský zjednodušuje hypotézu prof. Petra, že J. Páta se zaměřil na sorabistiku z toho důvodu, že bulharistika mu neskýtala materiální existenci (lektorské místo nebylo honorováno) a klade bulharistické dílo na první místo, zatímco si nevšimá souvislosti sorabistických.¹⁴ Uprímně Pátovo nadšení pro lužickosrbskou věc lze doložit už na jeho podílu na založení Česko-lužického spolku Adolf Černý v raném roce 1907 a posléze, když na Československé¹⁵ obchodní akademii pro práci v česko-lužických stycích získal některé své studenty, např. Vladimíra Zmeškala. Lužickosrbské články se v bibliografii objevují od počátku a tvoří velkou část Pátovy publikační činnosti.¹⁶ Serbska čítanka vyšla v roce 1920, Úvod

do studia lužickosrbského písemnictví roku 1925 a na vydávání Česko-lužického věstníku pracoval od roku 1920 (oproti tomu počáteční práce na Úvodu do studia bulharského písemnictví až v roce 1941 po zázake sorabistické činnosti). Pomineme-li zásadní Pátův přínos pro světovou sorabistiku, který je možno pojmut do zvláštního oddílu, i Pátovy styky byly často vázány na šíření lužickosrbské věci v cizině.¹⁷ Převzaté tvrzení o Pátově popravě nacisty za *spoluičast v ilegální odbojové skupině dr. V. Holého* (str. 11) vyvrací už dr. Filipová-Ulbrechtová: [Ve své doktorské práci Kultur besteht – Reich vergeht. Tschechen und Sorben (Wenden) 1914–1945] *Timo Meškank ukazuje roli Josefa Páty právě na poli kulturně-propagačním a na základě donedávna nepřístupných dokumentů německé tajné policie demonstruje, jak byla ušlechtilá Pátova slovanská myšlenka nepochopena a zneužita nacistickou mocí a že to byla především práce sorabistická, která přivedla Pátu před popravčí četu*. (str. 69) Ani Pátovo pojetí slovanství nelze hodnotit bez důkladného pochopení Páty-angažovaného sorabisty, nikoliv Páty-romantizujícího slovanofila. Je to totéž, jako kdybychom chtěli chápat dílo prof. Dorovského bez obsazení Dorovského-balkanisty, stejně jako můžeme lépe rozumět Dorovskému-překladačeli teprve nyní, když zveřejnil ukázkou z vlastní básnické tvorby v časopise Slovanství jih. Obdobně Helena Ulbrechtová: *Pátu-vědce nelze oddělovat od Páty-popularizátora a propagátora tzv. lužické otázky*. (str. 68)

Následují kratší specializované články, kterým není třeba nic vytýkat. Jak už bylo uvedeno výše, Helena Ulbrechtová-Filipová na rozdíl od prof. Dorovského vycházela z aktuálních poznatků o Josefu Pátovi a některá Dorovského tvrzení bezděčně vyvrací. Skýtá nám kritický, neřkuli postmoderní pohled na Pátovo dílo a snažení.

Jiří Podařil se už dříve zabýval vztahem Josefa Páty k rodné Litomyšli a zde podal stručný přehled, který ukazuje, jak důležitou roli Pátův rodný kraj v jeho díle hrál.

Aniž bych chtěl cokoliv vytknout příspěvku samému, jako naprostý omyl se jeví otištění vzpomínek z válečného deníku a čtyř milých příhod prof. Jarmily Vrchotové-Pátové,¹⁸ kterou Dorovský mylně pokládá za Pátovu vnučku (str. 7). Nikde není uvedeno, že jde o Josefova bratra Františka, jehož dcerou je právě prof. Vrchotová-Pátová. Daleko vhodnější by podle mého názoru bylo přetisknout nějakou vzpomínku skutečné Pátovy dcery prof. Zorky Koníčkové-Pátové.¹⁹

Svůj rozporuplný dojem jsem již naznačil ve zmínce o recenzi Ladislava Soldána (článek s názvem Slovanství jih 2003, ČLV 2004/1). Kdo se zajímá o Josefa Pátu a nepotrpí si na preciznost údajů, knihu mu mohu doporučit. Účel popularizační byl bezesporu splněn. Pokud by však čtenář z knihy chtěl vycházet ve své vědecké práci, doporučuji přímo zmíněnou bibliografii s úvodním článkem prof. Petra s přihlídnutím k nově vydaným článkům včetně specializovaných článků v recenzované publikaci (Ulbrechtová, Podařil). **raček**

Knihy, která mě upoutala

Tež ja méjach zbožo, Beno Budar (Ludowe nakladnistwo Domowina, Budyšin 2005).

Dlouholetý redaktor dětského měsíčníku PĚLOMJO p. Beno Budar vytvořil velmi záslužné dílo. Vydal v polovině roku 2005 knihu *TEŽ JA MÉJACH ZBOŽO* (Také já jsem měl štěstí). Za několik týdnů byl celý náklad vyprodán, což není na malém lužickosrbském knižním trhu běžné. Podtitul této knihy zní: Lužickosrbsští vojáci ve 2. světové válce.

Je to velmi ožehavé téma. Na frontu do hitlerovského wehrmachtu museli nastoupit lužickosrbsští muži bez výjimky, nikdo se jich neptal, zda

I) Viz Brněnská připomínka bratří Pátů, ČLV 2002/7.

II) *Přehled vědecké, pedagogické a organizační činnosti prof. PhDr. Josefa Páty*, úvodní studie k bibliografii od Mileny Tylové, vyšlo v knize *Josef Páta*, Univerzita Karlova, Praha 1990.

III) Bulharská součást úvodu, slovník, srbská, chorvatská, makedonská.

IV) Prof. Petr přes Pátovy vědecké začátky bulharistické klade na 1. místo sorabistiku.

V) Na str. 9 I. Dorovský: *Československé* [...], tato drobná chyba není osamocena, což zbytečně snižuje hodnotu článku. Např. Jan Petr uvádí datum získání titulu doktora filozofie 25. 1. 1909 (str. 7) a Ivan Dorovský 25. 4. 1909 (str. 9).

VI) Necelá 400 z 1943 položek, tak dr. Ulbrechtová.

VII) Viz např. bibliogr. položka 1523, zpráva o činnosti Slovince Vekoslava Bučara, u Dorovského na str. 39 lužickosrbský kontext neuveden; zahraniční činnost se týká i bohemistiky.

VIII) Viz také *Pocta PhDr. Františka Pátovi, Úryvky z deníku*, ČLV 2002/6.

IX) Např. *Zorka Koníčková-Pátová, Kteří Lužičané k nám chodili* ..., ČLV 2002/1.

chtějí střilet do svých slovanských bratřích v Polsku či v Rusku. Jako němečtí státní občané museli do první i druhé světové války, často velmi daleko od své vlasti. Možná, že někteří podlehli vlivu nacistické propagandy o Nové Evropě, většina však byla hnána na válečná jatka proti své vůli.

Práce na přípravě této mimořádně zajímavé publikace trvala deset let. Autor vyhledal a vyzpovídal celkem čtyřicet bývalých vojáků lužickosrbského původu.

Po celá poválečná desetiletí bylo vyprávění o zážitcích z fronty tabu. Bývalí vojáci, kteří chtěli nechtěli nosili opasek s nápisem *Gott mit uns!* jako součást nenáviděné uniformy, ani v rodinném kruhu o svých zážitcích nevyprávěli. Mnozí se zcela jistě styděli za to, že byli zavlečeni do zločinných akcí a nemohli se vzepřít. Vychovávaní ve své farnosti již od dětství k lásce k bližnímu, museli odložit lidskost a zúčastnit se daleko od své malé vlasti zločinů, které byly v rozporu s křesťanskou morálkou.

Beno Budar neměl snadnou práci. Trvalo často velmi dlouho, než se bývalí vojáci před cizím člověkem rozpovídali. Kdo byli ti, kteří v knize vyprávějí své vzpomínky? Byli to většinou vesničané, sedláci a řemeslníci, výjimkou je např. duchovní. Neměli o bojových akcích přehled jako štábní důstojníci a generálové, vyprávějí pouze o tom, co viděli a prožili na svém úzkém úseku fronty. Někteří během těch několika

málo válečných let projedli téměř celou okupovanou Evropu (Francie, Řecko, Itálie, především však Polsko a bývalý Sovětský svaz), ačkoliv před povoláním na frontu prožili desítky let pouze ve svém nejbližším okolí. Často jim při styku s místním obyvatelstvem pomohla jejich slovanská mateřština k lepšímu porozumění při obstarávání jídla. Ze vzpomínek je patrný velký odstup mezi řadovými vojáky wehrmachtu a důstojnickým sborem. Jinak z osobních zážitků vyplývá, že naše představa o vzorné organizaci v německé armádě neodpovídala vždy skutečnosti.

Tato kniha nepatří mezi významná beletristická díla, má však značnou dokumentární hodnotu. Bývalí vojáci používají při vyprávění prostého jazyka, který autor minimálně „vylepšuje“. Mnoho výrazů je ponecháno v německé verzi, tak jak jich v řeči používali i Srbové (pro mnohé chyby dodnes lužickosrbské pojmenování).

Štěstí (zbožo) měli tito vojáci proto, že tu hroznou válku vůbec přežili. Mnozí se vrátili domů zmrazení nadosmrtní, ale vrátili se zpět mezi své. Právě z těch osudů prostých srbských vesničanů vidíme jako čtenáři oblidnost a nesmyslnost každé války a cinkání medailí na vyžehlené uniformě na tom nic nezmění.

František Vydra

Rozmluvy s Timem Meškankem

Vyšel nový „Slovník spisovného jazyka lužickosrbského“

Nakladatelství Domowina vydalo závazný hornolužickosrbský Prawopisny słownik Pawoła Völkela naposledy v r. 1981. Mezitím se jazyk razantně změnil a vznikly mnohé nové termíny. Proto se přikročilo k vypracování 5. vydání, které je rozšířeno o 7 500 pojmů a obsahuje tak 52 000 hesel. Kritickému pohledu a aktualizaci podrobil lexikum dr. Timo Meškank, jazykovědec v Ústavu sorabistiky Lipské univerzity.

Jak nutné bylo doplnění a přepracování stávajícího pravopisného slovníku horní lužické srbštiny?

M: Od posledního vydání v r. 1981 uběhlo skoro čtvrtstoletí, otevřely se nové světy jako např. internet. K osvojení tohoto světa potřebují mluvčí nové pojmy. Kromě toho je zde ještě jiná věc: dříve stálo ve středu zájmu zemědělství a výrazy z tohoto ..., dnes jsou to spíše média, cestování a nákupy.

M: Od posledního vydání v r. 1981 uběhlo skoro čtvrtstoletí, otevřely se nové světy jako např. internet. K osvojení tohoto světa potřebují mluvčí nové pojmy. Kromě toho je zde ještě jiná věc: dříve stálo ve středu zájmu zemědělství a výrazy z tohoto ..., dnes jsou to spíše média, cestování a nákupy.

Odkud pochází těch 7 500 nových výrazů?

M: Většina pojmů byla vzata z běžné každodenní mluvy, přičemž jsem spoléhal na jazykovou kompetenci mnoha informátorů a zároveň

jsem prošel lužickosrbská média jako jsou noviny, časopisy, knihy a rozhlasové relace. Zde jsou používána nová slova a díky médiím se dostávají na veřejnost. K tomu se v posledních dvaceti letech objevilo i určité množství slovníků jako např. Německo-hornolužickosrbský slovník od autor-ského kolektivu pod vedením Helmuta Jenče (1989–1991) nebo Hornolužickosrbsko-anglický slovník Geralda Stona (2002). K tomu je třeba připočítat Seznamy slov deníku *Serbske nowiny*, které nebyly dosud vydány.

Kdo rozhoduje o tom, podle jakých kritérií se bude postupovat při „osvojování“ nových slov v jazyce?

M: V ideálním případě jazykové společnosti samo. Samozřejmě se nemůžu jako zpracovatel ptát každého jednotlivého Lužického Srba, ale podle toho, jak se používá, můžu rozhodnout, zda to či které slovo je přijatelné. Potom musím jako jazykovědec dotyčné slovo zařadit do systému a rozhodnout, zda je podle možností lužické srbštiny správně tvořeno.

U jakého lexika jste musel nejvíce provádět opravy?

M: Snažili jsme se zapracovat do slovníku především běžnou slovní zásobu, nezaměřovali jsme se příliš na odbornou terminologii. Zároveň jsme zavedli některé inovace v pravopise, jež odpovídají principům pra-

vyposu lužické srbštiny. Tak dnes píšeme *komputer*, *kontejner* nebo *wideo* oproti dřívějšímu nedůslednému *komputer*, *kontainer* a *wideo*.

Budou, podle Vás, Lužičtí Srbové nová slova a pravopis používat ve všedním životě?

M: Nechtěl bych dělat žádné prognózy. To záleží v první řadě na každém jednotlivém mluvčím a na jeho snaze používat spisovnou lužickou srbštinu. Aby to nezůstalo jen zbožným přáním, tomu mohou ve velké míře napomoci autoři učebnic, beletristiky, novin a časopisů, kteří působí jako multiplikátoři těchto výrazů.

Jak se bude vyvíjet lužická srbština dále? V které oblasti dochází k největšímu nárůstu nové slovní zásoby?

M: Nejvíce se tak děje v oblasti politiky. Chtěl bych jmenovat jen termín *Strona lěwicy* pro německou Levicovou stranu (Linkspartei). Také počítačová terminologie se stále rozrůstá. Úplně nově se v 90. letech objevily názvy exotického ovoce jako avokádo, liči nebo cuketa, které máme ve slovníku jako *awokado*, *liči* a *cukini*. Stejně tak bylo potřebné najít ekvivalenty k německým složeninám *Müllbeseitigungsanlage*, *Onlinebetrieb* nebo *Beachvolleyball*. Také lužická srbština se stále více internacionalizuje a musí držet krok s globalizací. Nakolik si může indi-genní lužickosrbská slovní zásoba udržet své pozice, záleží na uživateli lužické srbštiny samých.

Existuje také obrácený trend – renesance starých slov, tedy situace, kdy staré, leckdy i zapomenuté slovo, se začne používat v novém významu?

M: To, že stará slova nabudou nového významu, je ideál. Ale jednak lužickosrbské mluvčí nežijí izolovaně ve svém jazykovém prostředí, nýbrž v současné době všichni mluví německy, mladší generace k tomu ještě anglicky nebo zná jiné jazyky a tak se do srbštiny dostávají i mezinárodní slova. Tzv. jazyková politika je u nás poměrně liberální, podobně jako v polštině nebo v ruštině. Češi, Slováci, Chorvatí jsou o mnoho rigidnější. Snaží se podle francouzského vzoru vytvořit pro každou věc vlastní slovo. To nemůže být cesta pro lužickou srbštinu, zde je žádoucí, aby byl nalezen kompromis mezi změnou významu, vytvořením nového slova a výpůjčkou.

Komu je určen nynější slovník?

M: Všem, kdo používají pasivně lužickou srbštinu i těm, kteří ji chtějí využívat aktivně. Proto přesahuje slovníky pro žáky, učitele srbštiny, jak to odpovídá současnému stavu vědy. Rozdílem oproti předchozím vydáním je také důsledné používání zkratk, indexů a výkladů cizích slov v lužické srbštině.

Byl slovník vypracován rovněž s ohledem na „Nesrby“, kteří jej budou používat?

M: V první řadě je slovník určen pro rodilé mluvčí, z tohoto důvodu není součástí hesla výslovnost, která bývá problematická hlavně u cizích slov. To zůstane jako úkol pro příští vydání.

Děkuji za rozhovor.

Rozhovor vedl Jan Kuča, stipendista Nadace lužickosrbského národa v Lipsku.

NÁZORY A ARGUMENTY

ČRo 6 5. 1. 2006 18:10

Jak je to se strašidlem fašizmu v Itálii?

V souvislosti s převahou pravicově konzervativních sil v Terstu, kde žije silná slovinská menšina, si dovolujeme uvést vás do problematiky italské politické scény. To, co bylo v příloze Století Srečka Kosovela pouze naznačeno, historik **Ondřej Houska** krátce rozebírá ve své poznámce:

Je na veřejnosti hajlující člověk nebezpečným propagátorem zhoubné ideologie nebo pouhým neškodným exhibicionistou, kterého není třeba nijak potrestat ba ani verbálně odsoudit? Italský premiér Silvio Berlusconi na tuto otázku dává druhou zmiňovanou odpověď. Berlusconi se takovým způsobem vyjádřil v reakci na skandál, který znepokojil italský sportovní svět. Kapitán fotbalového klubu Lazio Řím Paolo di Canio v minulých dnech na hrací ploše opakovaně zdravil fanoušky vztyčenou pravicí. Jeho gesta vyvolala pochopitelnou bouři nevole a světová fotbalová federace FIFA už oznámila, že celý případ vyšetří a bude uvažovat o di Caniově potrestání. Sportovní fanoušky jeho nejnovější výstup jistě příliš nepřekvapil. Di Canio se svojí fašistickou orientací nijak netají. Na pravé ruce má konečnou vytyčenou latinský nápis *Dux* čili vůdce. Takzvaný římský pozdrav nepoužil na hřišti zdaleka poprvé a vyjádřil se v tom smyslu, že si z případného trestu nic nedělá a fanoušky bude tímto způsobem zdravit nadále. Může si ostatně být jist jejich nadšenou odezvou. *Tifosi* Lazia se otevřeně hlásí k odkazu italského fašizmu. Zde je dobré připomenout, že italská fašistická tento prastarý pozdrav začali používat dříve, než stoupenci Adolfa Hitlera a vztyčená pravice tedy na Apeninském poloostrově primárně odkazuje k fašizmu, nikoli k nacizmu. V záplavě odsuzujících prohlášení se podivně vyjímá výše citované Berlusconiho stanovisko. Premiér ho samozřejmě učinil ve své dvojedné roli předsedy vlády a majitele klubu AC Milán, a tedy pravidelného návštěvníka fotbalových utkání. Podle Berlusconiho je di Canio dobrý chlapec a jeho pozdrav nemá žádný význam. Při bližším pohledu nás ale nemůže překvapit ani Berlusconiho názor. Premiér se totiž podobným vztahem k italskému fašizmu nikdy netajil. Jeho postoj je přitom symptomatický pro v podstatě celou italskou pravici s výjimkou křesťanských demokratů. Berlusconi a jeho sympatizanti odkazují fašistickou minulost do historie. Je to podle nich téma, které už není pro současné Italy živé a relevantní. V souvislosti s fašizmem, lépe řečeno postfašizmem, je zmiňováno především jméno vicepremiéra Gianfranca Finiho a jeho Národní aliance, která vznikla transformací otevřeně fašizujícího Italského sociálního hnutí. Je však zajímavé, že Fini se od těchto vlastních temných počátků věrohodně distancoval a v posledních letech se nepochybně stal respektovaným demokratem. Jeho výroky o Mussolinim jako jednom z největších státníků 20. století jsou dávno zapomenuty. Kladná slova na adresu *duceho* tak v poslední době paradoxně pronáší spíše sám premiér. Po americké invazi do Iráku například striktně odmítl jeho srovnání se Saddámem Husajnem. Zatímco Saddáma označil za neobyčejně krutého diktátora, Mussolini podle něj nikdy nikoho nezabil a své odporce zavíral do táborů, kde se měli jako na dovolené. Jeho pohled vcelku souzní s názory konzervativní a nacionalistické části italských historiků, kteří odmítají jakékoliv srovnání fašizmu a nacizmu a mimo přehmatů Mussolinimu přiznávají i řadu dobrých skutků. Tento trend je jasně patrný od 70. let minulého století a v řadách italské pravice převládá po zhroucení politického systému na počátku 90. let. Hlavní síly, které po roce 1945 působily na politické scéně, totiž svou legitimitu odvozovaly od odboje proti fašistickému režimu v době války. Platilo to pro křesťanské demokraty, komunisty i socialisty. Po rozpadu těchto stran se pod palbu kritiky dostalo i jejich ideologické zázemí. Může to znít až neuvěřitelně, ale rezistence a občanská válka let 1943–1945 jsou dnes v zemi dosti kontroverzním tématem. Bylo by nepochybně chybou přisuzovat Berlusconiho výroky hlubší smysl nebo ho podezírat ze sympatií k neofašizmu. Jsou však symptomatické pro jistou povrchnost a ledabylost, se kterou dnes mnozí Italové přistupují k vlastní minulosti. **račk**

RONDO

ČRo 3 Vltava 22. 12. 2005

22. prosince jsme opět měli možnost vyslechnout další *kritickou sondu do světa* CD redaktora **Rafaela Broma** věnovanou lužickosrbskému céděčku, tentokrát s názvem **Do Božej nocj zvony du**. Byly to lužickosrbské koledy lidové i z pera např. Bjarnata Krawce na slova Józefa Nowaka Sněženy – hody. Lužickosrbský dechový soubor zahájil píseň Víťame Tě, Ježíšku. Dále účinkoval sbor MEJha, Katolický církevní sbor z Budyšína a dolnolužický dětský sbor. CD obsahuje i polské a české koledy. Závěrem zněla píseň Zpívejte dnes vesele (B. Krawc a M. Nawka) a navodila tak vánoční atmosféru.

V půlhodinové relaci Rafael Brom vysoce ocenil uměleckou úroveň tohoto vánočního alba sestaveného z nových i starších nahrávek lužickosrbských sólistů i souborů. Céděčku udělil nejvyšší ocenění. V hudebních ukázkách včetně umělecké recitace, jak neopomněl recenzent zdůraznit, slyšíme krásnou lužickou srbštinu. **Jana Nováková, Vladislav Veselý**

SEN O LUŽICI

Týden 23. dubna 2003

Článek s tímto názvem přinesl časopis *Týden*, jehož autorem je Pavel Kosatík. Zmíněným snem myslí autor „sen“ o společném státě Lužických Srbů a Čechů. Líčí snahy obou národů směřující ke spojení v jednom státě po I. světové válce. Již před ní připravoval půdu pro takovou geografickou změnu na mapě Evropy T. G. Masaryk ve spise *Nová Evropa*. Versailleská konference však nebyla podobným návrhům nakloněna. Lužičtí Srbové na ni nebyli vůbec pozváni a čeští zástupci měli plné ruce práce s uhájením teritoriální celistvosti vznikajícího Československa. Kosatík vyzvedává osvětovou práci A. Černého a V. Zmeškala, kteří se snažili české publikum seznámit s Lužicí co nejvíce. „Druhý pokus“ ke sjednocení nastal po II. světové válce, kdy tuto snahu stopl „velký slovanský bratr“. Je jasné, že sen o společném státě Lužických Srbů a Čechů je definitivně minulostí, uzavírá autor. Pomineme-li jistou míru zjednodušení a několik drobných nepřesností, je článek dobrým připomenutím těchto nesplněných tužeb. **još**

PERIFERIALITA DOLNÍ A HORNÍ LUŽICE A NÁRODNOSTI OTÁZKA LUŽICKÝCH SRBŮ NA POZADÍ TEORETICKÝCH VÝCHODISEK STEINA ROKKANA

Středoevropské politické studie, číslo 2–3, ročník IV,
jaro-léto 2002

Tento odborný esej uveřejnil Radim Gonda v periodiku *Středoevropské politické studie*. Jak již sám název napovídá, vychází autor z teorie politologa Steina Rokkana o vztahu centra a periferie. Ve své analýze se autor zaměřil především na časové období 19. a 20. století. Vymezuje faktory, které se negativně podepsaly na lužickosrbském národu jakožto nositele distinktivní identity v oblasti obou Lužic. Šlo o politicko-správní rozdělení (mezi Sasko a Braniborsko), které znamenalo roztržičení sídelního teritoria Lužických Srbů a bariéru jejich národně sjednocovacímu procesu. K tomu se ještě pojí existence více městských center, z nichž ani jedno nezískalo charakter jedinečného centra Lužických Srbů. Dalším negativním faktorem byla ekonomická periferialita Lužice, doplněná v poslední třetině 19. století o imigraci německého obyvatelstva při zprůmyslovování oblasti. Autor si všímá i jazykové a konfesní rozštěpenosti L. Srbů. Čtenáře informuje o současné neutěšené situaci školství v Lužici, o níž byl informován přímo od L. Srbů. Článek doplňuje anglické resumé, seznam použité literatury a poznámkový aparát. **još**

KRAJ TRADIC A NEKONEČNÉ ZELENĚ

Lidé a země 8/2002

Tento časopis před časem otiskl krátkou poznámku významného českého novináře a znalce německých poměrů **Rudolfa Ströbingera** o Frísech. Vzhledem k jeho nedávnému úmrtí si tímto můžeme připomenout jeho novinářský um. Východní Frísové jsou menšinou v Německu uznávanou, ale nepožívají výhod, jaké mají Lužičané:

Byl to neustálý boj se živly, který je po staletí formoval – obyvatele kraje v severozápadním cípu Německa, ve východním Frísku. A básník Heinrich Heine jim vzdal úctu, když o východním Frísku a jeho lidech řekl, že tam – mezi řekami Weserou a Ems a vlnami Severního moře – byla první demokracie na německé půdě. Heine nepřeháněl – byl to drsný život v zapomenutém koutě Evropy, který jeho obyvatelům předurčil budoucnost. Už někdy v jedenáctém století – a možná ještě dříve – volili své „konzuly“, kterým později říkali „náčelníci“.

*Moc byla zvoleným propůjčena jen dočasně. Každým rokem se „náčelník“ volbou potvrdil, nebo byl zvolen nový, většinou více vyhovující. V patnáctém století však byl demokracii i ve východním Frísku konec. Náčelník Ulrich Cirkensa se zmocnil většiny půdy východně od řeky Ems a nechal se císařem prohlásit říšským hrabětem Ulrichem I. Jeho syn, Edzard I. Veliký, byl pak strůjcem největšího středověkého rozkvětu východního Frísku. Vzniká opevněné přístavní město Emden, staví se hrady a zámky. Nástupci Edzarda Velikého však neměli jeho velikost. Hádky, spory, touha po moci, snaha vládnout i pokus holandských stavů ze sousední provincie Groningen o přičlenění východního Frísku – to byl konec rodu Cirkensů, který v roce 1744 posledním Cirkensou vymřel. Východní Frísko se stalo kořistí pruského krále Bedřicha Velikého... **račk***

Potřebná publikace je na světě

My všichni, kteří se po mnoho let zabýváme rozvíjením vztahů mezi Čechy a Lužickými Srby, jsme již dávno pochopili, že k zintenzivnění vzájemných styků by jistě napomohlo vydání česko-hornolužického a hornolužicko-českého slovníku. Jsou sice k dispozici slovníky lužické srbštiny s paralelními německými ekvivalenty (Jakubaš, Völkel, Jenč), avšak ne každý, kdo sympatizuje se slovanskou menšinou na německém území, je dobrým znalcem němčiny.

Tento problém mě dlouho trápil, protože vím, že přes všechnu podobnost obou jazyků existují přece jen některé rozdíly, které ztěžují dorozumění při pokusech o rozhovor, při vzájemné korespondenci nebo při četbě lužickosrbských textů.

Přestože česko-srbské vztahy mají dlouhou historii a jsou na solidní úrovni, zdá se těžko uvěřitelné, že za těch šest poválečných desetiletí nebyla dosud vydána tolik potřebná publikace, jakou je slovník.

Byla tu jediná výjimka, a to Mluvnice a slovník Vl. Mohelského, vydaná v Olomouci v roce 1948. V prvních poválečných letech, kdy byl zájem o dění v Lužici mezi českou veřejností značný, tato příručka splnila tehdy své poslání. (pozn. red. *Předčasná smrt prý zabránila v práci na slovníku Vladimíru Zmeškaloovi.*)

Při vši účt k tomuto pozitivnímu počínu je tento Mohelského slovník dnes již prakticky nepoužitelný. Proč? Používá archaického, tehdy ještě platného pravopisu (kh=ch, ratař) a nezachycuje ze zcela pochopitelných důvodů novou slovní zásobu, odrážející poválečnou sociokulturní realitu. Bohužel, od té doby nebyl z naší české strany učiněn pokus o vydání novější publikace podobného druhu. Čtyřdílná skripta, vydaná Filozofickou fakultou Karlovy univerzity na počátku 80. let (autory jsou J. Mudra a prof. J. Petr), zpracovávají na velmi solidní úrovni hornosrbskou gramatiku s ukázkami textů, avšak slovní zásoba je tam zachycena pro potřebu překladu oněch textů. Navíc se jako vysokoškolská skripta mezi širší veřejnost tyto materiály nedostaly.

Před lety byl vydán ukrajinsko-hornolužický slovník, také Poláci v tomto směru vydali podobné publikace, v letošní protyce se dozvídáme, že dokonce i ve vzdáleném Japonsku byl vydán lužickosrbský slovník (jistě jen jako lingvistická zajímavost s malou nadějí na širší praktické využití). Jen u nás nic...

Tohle všechno mě již delší dobu vedlo k tomu, že jsem se rozhodl, že sám sestavím česko-hornolužický a hornolužicko-český slovník, opatřím jej tématickými okruhy pro běžnou konverzaci a doplním stručným přehledem mluvnice. Stalo se... Vyšel v listopadu 2005 vlastním nákladem.

Moje publikace má 92 stran, barevnou obálku a slovní zásoba v česko-srbské a srbsko-české části kolísá mezi 2000 až 2300 výrazy. Jsem si samozřejmě vědom nedokonalostí, které mi lze vytknout, např. u podst. jmen není uveden rod, u sloves třída atd. Minimálně jsou zde zařazeny frazeologické obraty. Kritici, kteří budou hnidopišsky hledat v mé práci chyby a chybičky, by si měli položit otázku, proč při své bohorovné dokonalosti již dávno nevytvořili něco lepšího a dokonalejšího. Také celkový rozsah publikace (počet stran) byl pro mne limitujícím faktorem, neboť čím více stran, tím větší finanční náklady.

Chtěl bych připomenout, že celá publikace je čistě privátní záležitostí, na niž nebylo použito žádných grantů ani dotací. Tisk jsem financoval ze svých zdrojů a náklad jsem stanovil na 250 výtisků. Svůj slovník považuji za pokus zaplnit vakuum, které zde již desítky let trvá. Několik exemplářů jsem poslal i do Lužice. Potěšilo mě kladné hodnocení dr. Sonji Wölkové z budyšínského Srbského ústavu.

Doslechl jsem se, že mnohem rozsáhlejší a fundovanější slovník chystá z české strany p. Jiří Mudra a ze srbské strany dr. Jurij Brankač. Jejich slovníky budou nesporně mnohem obsáhlejší a jejich vědecká úroveň bude nepochybná.

Cena bude zcela jistě mnohem vyšší. Ne každý běžný zájemce a sympatizant s nejmenším slovanským národem je však odborník v lingvistice. Právě na něho je zaměřena moje nedokonalá publikace, právě jemu je určeno to lexikální a gramatické minimum, které poskytuje.

František Vydra, Chrastava

Česko-hornolužický a hornolužicko-český slovník (se základy konverze a stručným přehledem mluvnice) lze objednat u autora na adrese: PhDr. František Vydra, Vítkovská 468, Chrastava, 463 31. Cena publikace je 85,- Kč + 15 Kč poštovné.

PO UZÁVĚRCE

UDÁLOSTI Z LUŽICE

V mateřské škole v **Bukecích** byla 1. listopadu otevřena skupina Witaj. Ta je určena pro deset dětí z Bukec a okolních vesnic. Lužickou srbštinu jim zprostředkuje rodilá mluvčí. Tato obec se po druhé světové válce rychle poněmčila mj. proto, že zde nebyla otevřena lužickosrbská škola.

Boj manželů Domanjových z **Rogowa** proti koncernu Vattenfall je u konce. 2. listopadu jejich proces skončil u soudu v Berlíně dohodou. Po několikahodinovém jednání dospěly zúčastněné strany k vyrovnání. I jejich pozemek tak skončí v Janšojcké jámě. (6. 11.)

Po nedávné náhlé smrti Pawola Kmjeće, faráře ve **Zdžěru**, se drážďansko-mišenský biskup Joachim Reinelt rozhodl, že zdžěrská farnost zanikne a to tím způsobem, že bude připojena k radworské. Ve zdžěrském kostele se nadále budou konat mše v sobotu večer v německém jazyce a v neděli v lužické srbštině. K nové radworské osadě nyní připadá přes 2 000 věřících z více jak 70 vsí a osad.

Marja Michačkowa byla 12. listopadu znovuzvolena okresní předsedkyní **CDU** v Budyšině. (14. 11.)

Obec **Pančicy-Kukow** schválila na konci listopadu plán sloučení s dalšími obcemi mikroregionu *Při Klósterskej wodze*. O sjednocení obcí do jedné srbské „wulkogmejny“ se bude dále jednat.

Známé **Smolerovo knihkupectví** (Smolerjec kniharnja) se bude stěhovat. Bude přemístěno do nedalekého domu, kde již nyní sídlí Ludowe nakladnistwo Domowina. Tím se mají ušetřit peníze.

V pátek 25. listopadu v *Smolic dworje* v Hórkách oslavila desáté narozeniny skupina **Wólbernosće**, jejímž kapelníkem je Fabian Kaulfürst. Zhruba 80 hostům představili svůj program, který byl natolik úspěšný, že se přátelské setkání protáhlo až do ranních hodin. (27. 11.)

Lužickosrbská jména obcí v **seznamu poštovních směrovacích čísel** už nenajdeme, v nově vydané knize jsou jména již jen německy. Tento přístup však neodsoudili jen zástupci Lužických Srbů, ale i předsedové braniborského i saského zemského sněmu. Dnes tak lze tato jména najít pouze v seznamu, který je uveřejněn na internetu. (5. 12.)

Okres Budyšin vyrovná finanční ztráty **Němsko-serbského ludowého džiwadla**. Jedná se o částku ve výši 200 000 euro. Ztráty nastaly, když Založba za serbski lud (Nadace lužickosrbského národa) o tuto částku zkrátila svou podporu. Finanční vyrovnání však bylo odsouhlaseno jen pod tou podmínkou, že se to již nebude opakovat. Tyto peníze totiž nyní chybí na podporu mládeže. (14. 12.)

Slavná sci-fi kniha od Douglase Adamse **Průvodce po galaxii** vyšla na konci prosince též v lužické srbštině pod názvem *Pučník po galaksiji*. Přeložil ji Michal Nuk.

Jan Nuk je od ledna novým předsedou **Menšinové rady Německa**. (19. 12.)

Koncem prosince bylo v Horní Lužici 57 000 lidí bez práce. Oficiální **nezaměstnanost** tak je okolo 18,4 procenta.

Další z lužickosrbských časopisů je přístupný i na internetu. Od 1. ledna je dalším z řady lužickosrbský kulturní časopis **Rozhlad**. Jako už Serbske nowiny, na stránce www.rozhlad.de si mohou zájemci časopis objednat i v elektronické podobě. (8. 1.)

Zástupci **Evropské rady** navštívili Budyšin. Dva členové odborného výboru Evropské rady pro prosazení rámcové úmluvy o ochraně národních menšin mimo jiné hovořili se zástupci Domowiny, Serbského šulského towarstwa, Rěčného centru Witaj, Založby, Regionalního šulského zarjadu a také se dvěma lužickosrbskými faráři. (13. 1.)

Připravil Ondřej Doležal.